

سیاست‌گذاری فرهنگی

آموزش عالی

ایده، تجربه و راهبرد

حسین ابراهیم آبادی

عضو هیئت علمی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سیاست‌گذاری فرهنگی آموزش عالی

حسین ابراهیم‌آبادی

ناشر: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

طرح جلد: هاجر قربانی

صفحه‌آرا: سمیه شاه‌علیزاده

چاپ دیجیتال: نسیم

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۳

تیراژ: ۳۰۰

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸۶۰۰۶۹۹۶-۳۶-۳

نشانی: تهران، خیابان پاسداران، خیابان شهید مومن نژاد (گلستان یکم)، شماره ۱۲۴، تلفن: ۲۲۵۷۰۷۷۷

سایت: www.iscs.ac.ir

پست الکترونیکی: info@iscs.ac.ir

کلیه آثار این پژوهشکده در جهت ایجاد فضای آزاد علمی و نظر شخصی نویسندگان محترم آن است و لزوماً مورد تأیید پژوهشکده نیست.

سرشناسه: ابراهیم‌آبادی، حسین، ۱۳۳۹

عنوان و نام پدیدآور: سیاست‌گذاری فرهنگی آموزش عالی: تجربه و راهبرد

مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۹۳

مشخصات ظاهری: ۱۹۰ ص؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.

شابک: 978-600-6996-36-3

یادداشت: فیضی مختصر

یادداشت: این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است

یادداشت: کتابنامه

شناسه افزوده: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۶۸۹۶۰

فهرست

دیباچه پژوهشکده هفت

مقدمه: ملاحظات نظری ۱

بخش اول: آموزش عالی و آینده سیاست‌گذاری فرهنگی

فصل ۱: فرهنگ، سیاست و آموزش عالی ۱۱

فصل ۲: دانشگاه و سیاست آموزشی ۲۹

فصل ۳: افزایش سهم زنان در آموزش عالی و تأثیر آن بر سیاست‌گذاری فرهنگی ۶۱

بخش دوم: آموزش عالی ایران و تجربه سیاست‌گذاری فرهنگی

فصل ۴: تجربه ایرانی سیاست‌گذاری فرهنگی آموزش عالی ۸۱

فصل ۵: تجربه فرصت‌ها و تهدیدها در آموزش عالی ایران ۹۷

بخش سوم: آموزش عالی و راهبرد سیاست‌گذاری فرهنگی

فصل ۶: دانسته‌های سیاست‌گذاری فرهنگی برای آموزش عالی	۱۰۷
فصل ۷: بایسته‌های سیاست‌گذاری فرهنگی برای آموزش عالی	۱۱۷
فصل ۹: مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی در دانشگاه	۱۴۵
سخن پایانی	۱۷۷
منابع	۱۸۱
نمایه	۱۹۱

دیباچه پژوهشکده

چالش کمیت و کیفیت در آموزش عالی نه تنها در ایران، بلکه کمابیش در همه دانشگاه‌های جهان چالشی همیشگی فراگیر بوده است. این چالش در صحنه عمل آموزش عالی، طیفی از دانشگاه‌ها را به وجود آورده است که یک سر آن به دانشگاه انبوه و سر دیگر به دانشگاه نخبه‌گرا می‌رسد. در این میان مباحثی همچون عدالت آموزشی، آمایش سرزمینی در توزیع دانشگاه‌ها و رشته‌ها، پیوند دانشگاه و جامعه، بومی‌گرایی، همگانی‌سازی علم و فناوری و مانند اینها همگی به چالش کمیت و کیفیت در آموزش عالی ابعادی فراتر از مسئله‌ای صرفاً مربوط به خود دانشگاه داده است.

اگر بر پایه مطالعات دانشگاه‌پژوهی، کارکردها یا مأموریت‌های دانشگاه را بتوان در این سه مورد خلاصه کرد: ۱. تولید دانش، ۲. تربیت نیروی انسانی متخصص، و ۳. جامعه‌پذیری نسل‌های تازه و برآوردن مسئولیت اجتماعی و فرهنگی، آنگاه چالش کمیت و کیفیت در کانون تلاش‌های فکری و عملی برای به انجام رساندن این سه مأموریت جای می‌گیرد. زیرا در غلتیدن دانشگاه به هر یک از دو سر طیف کمیت/کیفیت یا انبوه/نخبه‌گرا، می‌تواند به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر هر یک از این مأموریت‌های سه‌گانه اثرگذار باشد. دانشگاه کمیت‌گرا و انبوه گرچه شاید در برآوردن مأموریت سوم تا حدودی کامیاب باشد، اما بی‌گمان روند تولید دانش و تربیت نیروی انسانی متخصص را دچار اختلال‌های جدی می‌سازد. همچنین است اگر دانشگاه به سوی نخبه‌گرایی و کیفیت‌مندی در غلتد، آنگاه بی‌گمان از برآوردن مسئولیت اجتماعی خود باز می‌ماند، هر چند که قادر به تولید دانش و تربیت نیروی انسانی متخصص باشد.

مسائل مندرج گوشه‌ای از بی‌شمار مسائلی است که دانشگاه‌های امروزی با آن دست به گریباندند. اینجاست که ضرورت و اهمیت امر سیاست‌گذاری در آموزش عالی رخ می‌نماید. از این رو، طرح این ادعا شاید پیرایه نباشد که سیاست‌گذاری آموزش عالی در پیوند با سیاست‌گذاری فرهنگی این عرصه، امروزه به یکی از شاخه‌های مهم مطالعات دانشگاه‌پژوهی تبدیل شده است. درهم‌تنیدگی آموزش و پژوهش در کنار مسائل عام فرهنگی دانشگاه‌ها، سبب شده است که سیاست‌گذاری آموزش عالی همه عرصه‌های مرتبط با فعالیت‌های دانشگاهی را زیر ذره‌بین مطالعه و بررسی علمی ببرد و بکوشد چشم‌اندازهایی نوین در این عرصه‌ها درآفکند. جدایی ساختاری حوزه‌های آموزشی و پژوهشی به هیچ رو به معنای آن نیست که در عمل این حوزه‌ها از سویی از هم و از سوی دیگر از مسائل و موضوعات عام فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌ها جدا باشند. این امر، به‌ویژه در شرایط خاص جامعه امروزی ایران و در دوران تحولات پرشتاب جهانی، نگاه و رویکرد علمی و تخصصی به سیاست‌گذاری فرهنگی آموزش عالی را بیش از پیش ناگزیر می‌سازد. در شرایطی که دانشگاه‌های کشور در سرآوردن مأموریت‌های سه‌گانه خود دچار بحران و ناکارآمدی هستند، ضروری است در کنار روند استقلال ساختاری‌شان، سیاست‌ها و برنامه‌هایی برای بهبود عملکرد آموزش عالی تدوین و اجرا شود که پویای درون‌زای دانشگاه‌ها را پیش‌پیش تضمین نماید.

با توجه به این ضرورت‌ها و نیز در جهت ایفای نقش و وظیفه ستادی خود، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی بر آن شده است تا ابعاد بحث سیاست‌گذاری فرهنگی آموزش عالی را از زوایای گوناگون بررسی و بازبینی کند. کتاب پیش‌رو، یکی از دستاوردهای مطالعاتی‌ای است که اینک در دسترس مخاطبان و پژوهندگان حوزه آموزش عالی قرار می‌گیرد. امید می‌رود انتشار این کتاب بتواند در گسترش و ژرفابخشی به این گونه مباحث کامیاب باشد و دریچه‌ای تازه به روی افق‌هایی نوین در سازمان‌دهی کلان نظام علم و فناوری و همچنین آموزش و تربیت بگشاید.